

Nr 47.

Av herr af Ekenstam, om vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete.

Genom den erfarenhet, som vunnits beträffande verkningarna av lagen om ersättning för olycksfall i arbete den 17 juni 1916, har det visserligen framstått klart, att den försäkringsplikt, som lagts på arbetsgivarna, medfört mycket avsevärda kostnader, men även att den nytta och trygghet, som därigenom beretts arbetarna, varit mera behöflig och till vida större gagn än man från början kunnat inse eller beräkna. Även inom sådana arbetsgrenar, där man kunnat antaga, att olycksfallen skulle vara jämförelsevis fåtaliga och av mindre omfattning — jag tänker härvid särskilt på lantbruket, vilket ock vid debatten i riksdagen om lagen framhölls — har erfarenheten visat, att de icke äro så sällsynta och ofta allvarliga, och olycksfallsförsäkringen har i många sådana fall ej blott varit ett medel, som möjliggjort lämplig skötsel under den tid skadan måst behandlas, utan rent av vid de svåraste olycksfallen en räddning från ekonomiskt elände.

Om således förtroendet för denna lag allt mer och mer stigit, har erfarenheten av densamma också å andra sidan blottat åtskilliga av lagens svagheter.

Föreskrifterna i § 9 hava visat sig särdeles svåra att tillämpa rättvist, dels då det gäller arbetare, som icke hava fast anställning, dels ock i avseende på fast anställda arbetare beträffande rätta värdet å dem tillförsäkrade naturaprestationer.

För den, som tillfälligtvis arbetar åt försäkringspliktiga arbetsgivare men annars utför arbete för egen del eller åt icke försäkringspliktiga arbetsgivare såsom t. ex. föräldrar, innebär nu tillämpade bestämmelser en betänklig orättvisa i jämförelse med vad som gäller andra, i övrigt likställda arbetare. Den förstnämndas ersättning för förlust av arbetsförmåga ställes nämligen i förhållande allenast till den förtjänst han erhåller som arbetare åt försäkringspliktiga personer, men ej till hela hans genom arbete antagliga årsinkomst. Utsträckning av ersättningsrätten i detta fall synes rättvis och lämplig, ehuru väl vederbörande försäkrings-

anstalter i detta fall hava svårt att genom premier utfå nödigt vederlag för den ökade risken. Detta får dock väl icke utgöra hinder för åstadkommande av större rättvisa i lagen, liksom försäkringsanstalterna redan nu icke äro alldeles obekanta med skyldigheten att ikläda sig risk utan att därför få inkomst. Jag vill i detta avseende erinra om, vad som omförmäles i § 37 sista punkten m. fl. fall, t. ex. då uppskattning sker angående skadeersättning till arbetare, som icke fyllt 18 år, då i allmänhet genom skälighetsprövning ersättningsbeloppet upptages lika med det, som utgår till en 18-åring. I ej ringa grad gäller detta den ojämnhet, som nu i allmänhet förefinnes beträffande arbetares vinstandelar och naturaförmåner i avseende på uppgifter för försäkringen och den uppskattning som sker, då fråga blir om ersättning.

Med anförande av denna ojämnhet komma vi just in på den andra stora svårigheten vid tillämpningen av § 9. Erfarenheten har gång efter annan visat, att vid mera långvarig sjukdom eller invaliditet naturaförmåner och vinstandelar uppskattas till högsta möjliga belopp utan hänsyn till de uppgifter, som lämnats för försäkringen. Försäkringsanstalten har följaktligen i dessa fall fått svara för högre risk än som tagits i beräkning vid premiernas bestämmande. Det kan ju icke ligga rättvisa däri, om över huvud taget det är meningen, att premiebetalningen skall rättas efter risken. Och det torde icke heller ligga något vidare uppfostrande moment i ett sådant förhållande, som å ena sidan kan tillåta, att inkomstberäkningen göres så låg som möjligt med hänsyn till arbetsgivarens självkostnadspris och å den andra giver ganska säker utsikt att erhålla ersättning, baserad på en vida högre inkomstberäkning efter arbetarens anskaffningskostnad. I detta avseende har man svårt att förstå, varför icke saken kan förenklas därhän, att den *taxerade årsinkomsten av arbetet* blir normen både för premiebetalningen och skadeersättningen. Utan tvivel skulle i den mån medvetandet om, att en eventuell olycksfallsersättning kommer att bestämmas efter taxeringen, de deklarationer, som ligga till grund för taxeringen, bli vida mer noggranna, än de ofta nu äro. För att emellertid de lägsta inkomsterna, vare sig de äro taxerade eller icke, icke skulle medföra alltför knapphändigt ersättningsbelopp, kunde ju bestämmas, att mindre än 600 kr. aldrig finge beräknas som årlig arbetsförtjänst, även om den i verkligheten ansetts understiga detta belopp.

I § 15 av lagen föreskrives beträffande avgifterna en viss skiljaktighet mellan riks-försäkringsanstalten och de ömsesidiga arbetsgivarbolagen. Vid närmare eftertanke kan man ej undgå att finna denna skiljaktighet obillig. Då staten ålägger arbetsgivarna försäkringsplikt, är det ju ganska naturligt,

att staten tillser att en anstalt finnes, där sådan försäkring kan tagas. Men icke kan det vara riktigt, att denna anstalt, som underhålles av staten, skall så förfara, att de ömsesidiga bolagens lovliga arbete undergräves. Dessa kosta staten icke ett öre — tvärtom de bidra till riks-försäkringsanstaltens kostnader — de måste arbeta efter det system, som riks-försäkringsanstalten föreskriver, och deras soliditet står under statens uppsikt. Om de ändock under dessa förhållanden kunna upptaga en tävlan med riks-försäkringsanstalten, som får medel till sina omkostnader så att säga till skänks och som därför icke behöver så minutiöst beräkna premiekostnaderna som de enskilda anstalterna, borde väl detta mana till eftertanke både om de ömsesidiga bolagens nytta och den kostnad, som riks-försäkringsanstalten drager. Vi skola komma ihåg, att ålderdomsförsäkringskommittén beräknade riksanstaltens kostnader till högst 750,000 kr. för år — vilket belopp riksdagen hade att rätta sig efter, då lagen godkändes — men att de för 1920 uppgingo till ej mindre än 3,106,232 kr. 40 öre. Man må väl förvåna sig över att statsdrift blir så dyr och detta ehuru riksanstalten har det övervägande antalet försäkrade och tillföres sådana automatiskt utan att behöva därför göra anskaffningskostnader såsom de enskilda anstalterna behöva.

Naturligtvis kan det icke vara min mening att på något sätt komma riksanstalten till livs. Vid en så omfattande och större delen av befolkningen berörande försäkringsrörelse som denna olycksfallsförsäkring är det riktigt och naturligt, att staten med sin auktoritet ansvarar för att alla, som vilja där hava sina försäkringar, ha all den trygghet staten kan erbjuda för att dessa försäkringar bli honorerade. Men jag kan icke finna något ont uti att även solida enskilda bolag tolereras under likvärdiga former med riksanstalten, och jag kan icke finna annat än gott däri, att vid en jämförelse mellan riksanstalten och de ömsesidiga bolagen det framgår ej blott vilket övertag den förra har, utan även huru högst betydliga kostnader den drager utan att kunna lämna något mera och bättre än de senare. — Just för att vara jämförelseobjekt för den anslagsgivande riksdagen och såmedelst också utgångspunkter för den sparsamhet som i våra dagar är så nödvändig äro dessa ömsesidiga bolags tillvaro ej minst berättigad.

Men ur denna synpunkt kräver också enkel rättvisa, att de ömsesidiga bolagen befrias från sin skyldighet att erlægga bidrag till riksanstaltens egna förvaltningskostnader. Det må vara nog, att staten till denna bidrager med miljoner, utan att de andra anstalterna, som i alla avseenden måste stå, som man säger, »på egna ben», också av sina medel skola bidraga till denna förvaltningskostnad.

Enligt § 29 i lagen åligger det de ömsesidiga bolagen gentemot riksanstalten en ganska omfattande uppgiftsskyldighet. Denna bestämmelse har sin grund i ålderdoms- och invaliditetskommitténs betänkande, där det heter, »att bearbetningen av det statistiska materialet måste tillkomma riks-försäkringsanstalten av den anledningen, att anstalten skulle hava icke allenast att med ledning av detsamma bestämma och i den mån erfarenheten därtill föranleder justera indelningen i farlighetsklasser samt bestämma försäkringsavgifternas storlek för sina egna försäkringar utan även att skapa en fast grundval för arbetsgivarbolagens verksamhet i motsvarande hänseende samt med hänsyn till stadgandet om förvaltningsbidrag från arbetsgivarbolagen till riks-försäkringsanstalten; någon del av bidragen för dessa bolag får även tänkas såsom bidrag till uppehållande av riks-försäkringsanstaltens arbete för åstadkommande av det nödiga statistiska underlaget för premiers bestämmande och till dess verksamhet i övrigt för befrämjande av det gemensamma ändamålet».

Vi se här en bestämmelse, som tydligen vill förklara anledningen till de ömsesidiga bolagens bidrag till riksanstalten genom att framhålla det gemensamma ändamålet. Efter nu gångna års förlopp erhåller man från de ömsesidiga bolagen enstämmigt det yttrande, dels att den dem åliggande uppgiftsplikten är av den vidlyftiga beskaffenhet, att den därav härflytande nyttan icke i något avseende kan motivera den, dels ock att om den av riksanstalten uppgjorda statistiken icke kan motsvara besvär och kostnader från de ömsesidiga bolagen, ännu mindre det s. k. gemensamma ändamålet kan göra det. Ty faktum lär vara, att riksanstalten icke på något sätt så förfar, att de ömsesidiga bolagen få förnimmelse av att något gemensamt intresse binder dem samman. Och om dessa omständigheter äro faktiska, då har ju hela grunden för lagstiftarnes bestämmelse både om bidrag och uppgiftsplikt blivit borttagen, varföre både klokhet och rättvisa borde mana till att låta den åtminstone förminska till vad som erfordras för fullständig olycksfallsstatistik.

Emellertid måste man taga hänsyn till, att riksanstalten anser sig hava till uppgift att hålla fullständig arbetsgivareförteckning för hela riket. De ömsesidiga bolagen som bidragit hertill hava nog mer än en gång erhållit erinran om, att deras uppgifter varit ofullständiga. Vid den intervju, som under hösten hållits med byråchefen i olycksfallsförsäkringsanstalten, David Östrand, framträder tydligt, att riks-försäkringsanstalten anser sitt arbete och besvär betydligt ökat genom uppgifterna från de ömsesidiga bolagen. Under sådana förhållande synes vara lämpligast, att ifrågavarande förteckning får föras i det närmaste oberoende av de ömse-

sidiga bolagen. Detta kan ske genom att ålägga arbetsgivarna anmälningsplikt angående var de hava sina arbetare försäkrade för olycksfall i arbete. Detta kunde lämpligen göras vid mantalsskrivningarna, då arbetsgivarna å särskilda blanketter skulle utsätta, varest deras försäkring skall gälla, och för vilket antal arbetare försäkring erfordras. Dessa blanketter skulle sedermera av häradsskrivarne insändas till riksförsäkringsanstalten. Då ömsesidiga bolag icke anses berättigade att annat än vid nyår bevilja inträde åt nya delägare, skulle framtida uppgiftsskyldigheter angående delägare bliva lindrigare för bolagen och under pågående år stanna vid ett fåtal.

Försäkringsrådet, som utgör högsta domstolen i avseende på ersättningsförhållandena, skall enligt § 16 jämte riksförsäkringsanstalten från de ömsesidiga bolagen till bestridande av omkostnader erhålla tre procent av summan av försäkringsavgifterna. Om nu, som tanken här är, de ömsesidiga bolagen mer och mer skulle komma från det omedelbara samarbetet med riksförsäkringsanstalten, borde väl denna, som från staten erhåller så stora medel till sin administration, icke rättvisligen göra anspråk på förvaltningsbidrag från de ömsesidiga bolagen — och att enbart för försäkringsrådets verksamhet årligen utbetala 3 procent av summan av försäkringsavgifterna, får väl anses alldeles för högt. Ty om man statistiskt undersöker i huru många fall försäkringsrådet haft att yttra sig per år med anledning av förhållanden i de ömsesidiga bolagen, torde det nog lätt framgå, att det belopp, som motsvaras av 3 procent av försäkringsavgifterna, är alldeles för högt. Skall fortfarande bidrag utgöras av de ömsesidiga bolagen, bör det endast utgå till försäkringsrådet och då med högst en procent av försäkringsavgifterna.

På grund av vad jag sålunda anfört, tillåter jag mig hemställa,

att riksdagen ville i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete vidtaga följande ändringar:

§ 4 (lika som förut).

(Tillägg): »Arbetsgivare åligger att, därest hans arbetare icke skola vara försäkrade i riksförsäkringsanstalten, vid mantalsskrivningarna uppgiva, i vilket bolag han försäkrat dem».

§ 9.

De tre första punkterna föreslås att lyda på följande sätt:

»Den årliga arbetsförtjänst, som i 6 och 7 § omförmäles, skall anses vara lika med den skadade personens senast påförda taxeringsbelopp för inkomst av arbete. För den, som fyllt tjugu år och icke är upptagen i taxeringslängd eller påförts ett taxeringsbelopp av mindre än 600 kronor, skall detta belopp beräknas såsom minsta årliga arbetsförtjänst. För yngre person må årliga arbetsförtjänsten bestämmas efter skälighetsprövning med tagen hänsyn till vanlig upptaxering för tjuguarig man eller kvinna med motsvarande arbete».

§ 15.

I första punkten utgå följande ord: »i fråga om försäkring i bolag som i 4 § avses».

§ 16.

I andra punkten utbytas orden: »nämnda omkostnader» mot orden: »omkostnader för försäkringsrådet»; orden »tre procent» ändras till »en procent», och i sista punkten utgå orden: »och riksförsäkringsanstaltens».

§ 29.

Mom. 3 ordet: »anstalten» utbytes mot »försäkringsrådet».

Mom. 4 orden: »på begäran av riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet» utbytas mot »på begäran av försäkringsrådet».

Om remiss till lagutskott anhålles.

Stockholm den 17 januari 1923.

Th. af Ekenstam.